

19 ღვინობისთვე 1914 წ.

მიიღება ხელის მოწერა
გაზეთისთვის

წლიური ფასი

== 5 მან. ==

უძველესი კვირული საზოგადო-ეკონომ-

იური და სალიბერალური შურონი

წელიწადი მისამ

ცალკე ნომერი 10 კპპ.

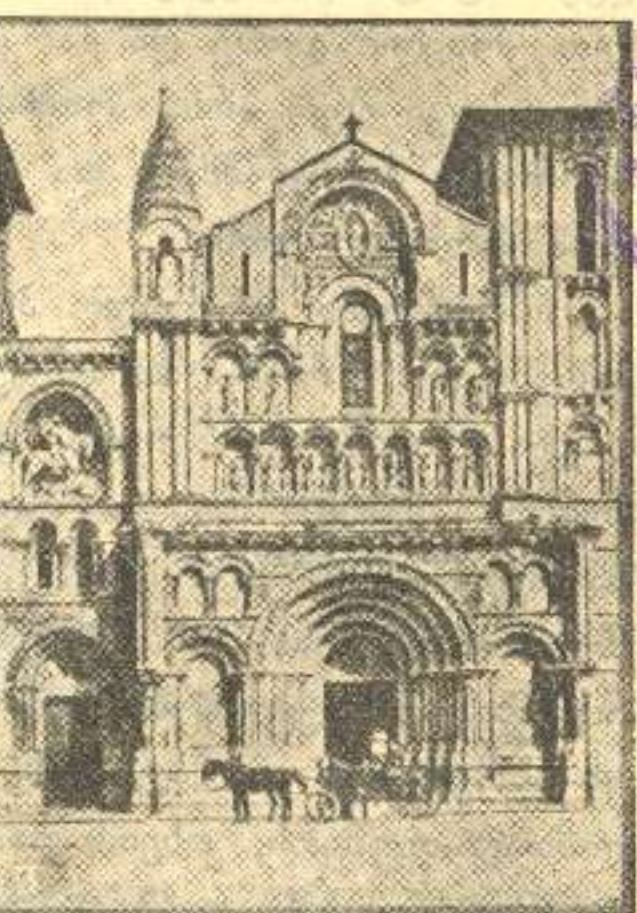
რედაქცია ღიაა 9—3 საათ

1597

მისამართი: თბილისი, Габаевский пер. № 3 რედაქცია „კლდე“. ღებუისა: თბილისი კლდე.

ს ა რ ხ ე ვ ი:

1. კონომიური კრიზისი ჩუენში.—რ. ვ—ესი.
2. გერმანელები ბელგიაში.—დ. კასრაძისა.
3. სურათი სია დაჭრილთა.
4. მასალები სამედიცინური კრებისა.—მკვიდრისა.
5. ფულების გაფლანგვა სათ.-აზნაურთა გიმნაზიაში.—დ. ღუმბაძისა.
6. სამსუდრეო-ტექნიკური გაუმჯობესებანი.—მეომარისა.

1) კოშკი «Pey Berlin», 2) სალინიურის კარი 3) წმ. გიორგის ტაძარი 4) დიდი თეატრი.
საფრანგეთის დროებითი სატახტო ქალაქი ბორდო

მარკები
საპოსტო
ბიზნისი
თბილისი

ეკონომიური კრიზისი ჩვენში

მსოფლიო ომით გამოწვეული ეკონომიური კრიზისი ყველა ქვეყანას სწვდა, ყველგან გამოიწვია სანოვაგისა და ყოველგვარ საქონელის გაძვირება, ყველგან გააიფარა სიცოცხლე და გააძვირა ცხოვრება და რაღა თქმა უნდა ასევე მოხდებოდა რუსეთშიაც, რომელიც აქტიურად არის ჩათრეული ამ ბუმბერაზ ომში. შესწყდა საგარეო ვაჭრობა, შემცირდა საშინაო, შესუსტდა ისედაც სუსტი მრეწველობის მაჯისცემა, დაიქსაქსა მეურნეობის ყოველი დარგი. ვეღარ გააქვთ ხორბლეულობა, ტყავეულობა, ხე-ტყე, კარაქი, კვერცხი, ვეღარ შემოაქვთ მაშინები, იარაღი, ბამბა, წამალი და სხვ.

მაგრამ ამ კრიზისის სუსხიანი ბოლო ნამეტნავად მწვავედა ხვდება მთელ ამიერ კავკასიასა და ყველაზედ მეტად ჩვენს საქართველოს. გარდა ყველა იმ საშინელი შედეგებისა, რომელიც მოჰყვა ომს ყოველ კუთხისათვის, განსაკუთრებულმა პირობებმა უფრო გაამწვავეს ეს შედეგები ჩვენთვის და შემდეგშიაც უარესს გვიქადის, თუ დროზედ არ ვილონეთ ყოველი ღონე და გარკვევით არ დავამტკიცეთ, საცა ჯერ არს, რომ ეს განსაკუთრებული პირობანი მეტად მძიმე და აუტანელ ტვირთად აწვება ქართველ ერსა.

შეიძლება საზოგადო პირობებით ავხსნათ ის გარემოება, რომ მარგანეცის საზღვარ-გარედ გაზიდვა გაიყინა და მთელი ეს მდიდარი წარმოება შეჩერდა, ჩვენდა სავალალოდ, ომისა გამო. შეიძლება შეურიგდეს კაცი იმასაც, რომ კვერცხის გატანა მოისპო და მისი შინ დარჩენა სასარგებლოცაა; შეიძლება, ობიექტიურმა პირობებმა შეაჩერეს უამრავი აბრეშუმის და მატყლის ვაჭრობა, რითაც მაგალითად თუშეთს, კახეთს და იმერეთს მოესპო სახსარი მეურნეობის ფეხზედ წამოყენებისა, ვინაიდან აბრეშუმი და მატყლი ძირითადი საგანია, მარჩენალი მცხოვრებლებისა; შეიძლება ისიც კი დავაბრალოთ გარეშე პირობათ, რომ ქიზიყის მეთამბაქეობას შავი დღეები დაუდგა, თუმცა თვით რუსეთის ბაზარი იმდენად დიდია, რომ მარტო იმასაც ვერ აუვიდოდით, ხეირიანად რომ ვიყვნეთ მოწყობილნი აქ და იყვნენ — იქაც. ერთი სიტყვით, ყველაფ-

რის ახსნა შეიძლება „საზოგადო მდგომარეობით“, მაგრამ ის ბედი, რომელიც ჩვენ გვეწვია ღვინის აკრძალვის სახით — განსაკუთრებით შინაურ მოსაზრებათა ფარგლებშია მოქცეული და არაფითარი და მოკიდებულება არა აქვს არც საერთაშორისო მდგომარეობასთან, არც მისაგან გამოწვეულ ეკონომიურ კრიზისთან. ღვინით ვაჭრობის აკრძალვა და მისი მკაცრი და აუტანელი შედეგები უბრალო გაუგებრობის ბრალია ერთის მხრით და ჩვენი იმ დაუდევრობისა მეორე მხრით, რომელიც ვერ გვაძლევს ნებას გავითვალისწინოთ მთელი მისი საშინელებანი, ვიდრე არ ვიწვნევთ რასმე უბედურებას. უბედურება კი შეიძლება დიდი დატრიალდეს.

მთელ საქართველოში შვიდ მილიონზე მეტი ვედრო ღვინო მოდის და სულ მცირედათ, ორ მანეთად რომ ვიანგარიშოთ ვედრო და გამოვაკლოთ ის, რაც შინ სახმარებლად რჩება, დადგება 10—15 მილიონი მანეთი, რომელიც აკლდება ქართველი ხალხის ბიუჯეტს. ამას დაუმატეთ შარშანდელი გაუყიდველი ღვინო და ჩვენი დანაკლისი გამოიხატება არა ნაკლები 20 მილიონი მანეთით. ამ დიდ ჯამს უნდა დაურთოთ ის 8—10 პროც. შემოსავლისა, რომელიც დგება ქაჭის გაყიდვისა ან გამოხდისაგან. ყველა ასეთი მაშველი საშუალება დღეს მოსპობილია და ხალხი იძულებულია მოსპოს არა მარტო თავის ვალდებულებათა შესრულება, არამედ საცხოვრებელი სახსარიც გაიწყვიტოს. მაგრამ საოჯახო ბიუჯეტის შემცირება და ზოგან სრული მოსპობაც, ასე ვსთქვათ, პირდაპირი შედეგია ღვინით ვაჭრობის მოსპობისა, მაგრამ ამავე დროს არაპირდაპირი შედეგები არა ნაკლებია ამაზედ: ის ღვინო, რომელიც აქამდის იგზავნებოდა რუსეთში და მთელს ამიერ-კავკასიაში, ესე იგი მისი განაწილება ასე თუ ისე ნორმალური იყო და საფრთხეს არაფერს იწვევდა, ეხლა რჩება შეჯგუფებული ღვინის წარმოების რაიონებში და ძალაუნებურად იმ ლოთობის გზაზედ აყენებს, რომელიც ეხლა მთელ რუსეთში მოსპეს. ღვინის რაიონები უნდა მთლად გალოთდნენ, რადგან სხვაფრივ ღვინის მოხმარება შეუძლებელი გახდა. უკვე ცნობილი ფაქტია, რომ ლოთობა უფრო ეკონომიურად ღარიბ ადგილებში იკიდებს ხოლმე ფეხსა და ღვინით ვაჭრობის მოსპობა, სწორედ ერთსა და იმავე დროს აღარბებს ღვინის მწარმოებელს და ხელსა ჰკრავს სასმელისაკენ, საცა უნდა ჩაახრჩოს ყოველი ბოღმა და ვაგლახი. ასე რომ უცნაური სურათი გვეხატება: დღეს, როდესაც უმაღლესმა მთავ-

რობამ გაბედულად და ბრძნულის ალლოთი აღჭურვილმა, აკრძალა რუსეთში არაყი, ე. ი. მოსპო საშინელი სენი სიმთვრალისა, ამ სენმა უნდა დაიბუღოს იმ ღვინის მწარმოებელ რაიონებში, საცალოთობა, როგორც სენი, უცნობი ხილი იყო.

რამ გამოიწვია არა ნორმალური მდგომარეობა? მხოლოდ იმან, რომ დროზედ არ იყო შემუშავებული საჭირო ნომრები სპირტულ სასმელებით ვაჭრობისა და სახელწოდება „ВИНО“ რასაც რუსეთში არაყს ეძახიან, გავრცელდა ნამდვილ ღვინოზედაც, როგორც მეურნეობის ნაწარმოებზედ. ესეთი შეცდომა მით უფრო ძნელი ასატანია, რომ ძირითადი განსხვავებაა არაყსა და ღვინოს შუა არა მარტო ფიზიკურ-ქიმიური, ე. ი. შემადგენელობისა და ძალის მხრივ, როგორც მათრობელი სასმელისა, არამედ უფრო უაღრესი: არაყი — მექანიკურად შექმნილი დასალევია და მაშასადამე მისი წარმოების შემოზღუდვა შეუძლებელია, მაშინ როდესაც ღვინო — სამეურნეო დარგია და თვით ბუნებისაგან არის განსაზღვრული მისი რაოდენობა. ამ მხრივ ლუდის აკრძალვაც გასაგებია, რადგინ შეიძლება ლუდი რამდენიც განდა იმდენი გამოხადო და ადვილი მოსაფიქრებელია რომ არყის აკრძალვა გამოიწვევს აჩქარებულად ზედმეტი ლუდის გაკეთებას, თუ კი იგი ნება დართული იქნება; მაგრამ ფიზიკურად შეუძლებელია — ღვინის რაოდენობა გაიზარდოს, თუ კი საჭირო ზომები იქნება მიღებული მისი ფაბრიკაციის და ფალსიფიკაციის წინააღმდეგ. ეს ძირითადი განსხვავება ღვინისა, — ლუდისა და არყისაგან, იმით უფრო იღებს თვალსაჩინო სახეს, რომ ღვინო, როგორც დარგი სასოფლო-მეურნეობისა რამდენიმე ჩამომავლობის კულტურული მოქმედების გამონაწურია. მას უნდა ადგილი, დრო, დიდი დრო ვენახის გაშენებისა, მას უნდა დიდძალი წინასწარი ხარჯი, რომ იგი ფაქტად იქცეს, მაშინ როდესაც არაყი და ლუდი როცა გინდათ და საცა გინდათ იქ გამოიხდება და ამასთან რამდენიც გინდათ.

აკრძალვა არყისა, გარდა იმისა რომ სპობს ლოთობას, ე. ი. სიკეთეს სთესავს, არავის მატერი-ალურ საფრთხეს არ უმზადებს, მით უფრო რომ რუსეთში იგი მანოპოლიად არის გადაქცეული; ან თუ მიაყენებს ზარალს — რამდენიმე ჩინოვნიკს და მუშას, რომელნიც ამ წარმოებაში არიან დაბანდებულნი. თითქმის ასეთისე პირობებშია ლუდიც; ცოტა მეტი დაბანდებული მუშა დაზარალდება. რაც შეეხება ღვინოს — აქ სულ სხვაგვარი საკითხია: აქ

მთელი ღვინის მწარმოებელი რაიონები, ისეთი როგორც არის მაგალითად ყირიმი, ^{განჯა-ერევნის} და ბაქოს რაიონი, კახეთი, ქართლი, იმერეთი — მთელი რაიონები დალუპვის გზას დასაწყისებთან. შეუძლებელია, ეს რაიონები არა მარტო უცბად, არამედ რამდენიმე წლის განმავლობაში თანდათანობით გადავიდნენ მეურნეობის სხვა რაიმე დარგზედ. შეუძლებელია იმიტომ, რომ მთელი მათი სახსარი და სიმდიდრე სწორედ მეღვინეობა იყო და ეს თუ გამოეცალა, რილათი უნდა შეუდგენს სხვა რასმე? მეღვინეობის ამოფხვრა, თუ კი ასეთი აბსურდი ფეხს მოიკიდებს და პატივსადებად იქნება ცნობილი, — მოითხოვს, სულ უკანასკნელი, 10—15 წელიწადს თანდათანობით მუშაობს. მისი აკრძალვა ერთი კალმის მოსმით უტოპიური პრობლემაა და არც არავინ შეეჭიდება ამას.

მეორე მხრით ამ გაუგებრობას ღვინის აკრძალვისას ხელი ჩვენ თვითონვე შეუწყეთ: 'მაშინ როდესაც ყირიმში თვით მართებლობამ აღძრა საკითხი ამ საქმის მოწესრიგებაზედ, აქ, ჩვენში, თვით დაინტერესებულმა პირებმა, საზოგადოებათ და დაწესებულებათ ვერ გამოიჩინეს იმდენი უნარი, რომ ღირსეულად დაეცვათ ჩვენი მხარე **ზედმეტი** ეკონომიური კრიზისაგან; მაშინ როდესაც ისედაც ყველასათვის მძიმე საერთო პირობანი ჩვენთვისაც არა ნაკლებნი არიან.

ყოველგვარი სამეურნეო საზოგადოებანი, ქალაქების წარმომადგენელნი, სოფლის ყრილობანი და სხ., შემდეგ თავად-აზნაურობა, რომელიც პირადათ შეადგენს თითქმის მეტნაწილად მეღვინე ელემენტს იმერეთში, ქართლში და უმეტეს — კახეთში — განა თუ მოვალეობას არა გრძნობენ, დაინტერესებულნი არ არიან ღვინის ბაზრის გახსნით? მაგრამ ყველანი სდუმან თითქმის, რადგან ყველას დაუჯერებელ და დროულ მოვლენად მიაჩნია დღევანდელი ამბავი. მაგრამ დროული დროულია და ეკონომიურ საფრთხეს თავისი ანგარიშები აქვს და დროა საჭირო ზომების მიღება, ენერგიული ზომებისა. პრესაში მაგალითად გავრცელდა ხმა, რომ თვით სამხედრო უწყებასა სჭირია ღვინო, კიდევაც მოიკითხეს და მიაწოდეს... გერმანელებმა, ძმ. ფორერებმა, რადგან სანამ ქართველები ყურს გამოიბერტყდნენ, — იმათ მზადაც ჰქონდათ ყველაფერი. მაგრამ ეს ერთი ეპიზოდია მხოლოდ, რომელიც შემდეგში უნდა ავიცდინოთ.

ახლა შევეხოთ ამ საკითხის მეორე მხარეს. არაყის აკრძალვამ რუსეთის იმპერიაში, თუმცა სა-

სიკეთო შედეგები მოიტანა ხალხისათვის, რომელიც ამ ზომით გამოფხიზლდა, მაგრამ იმავე დროს ძლიერად დაჰკრა სახელმწიფო ბიუჯეტს, რადგან არყის მონოპოლიას თითქმის ერთ მილიარდ მანეთამდის შემოჰკონდა წლიურად. საიდან უნდა აინაზღაუროს სახელმწიფომ ეს მილიარდი, რომ გაუძლოს არა მარტო ჩვეულებრივს, არამედ სამხედრო ხარჯებსაც? რასაკვირველია, როგორც ყოველი სახელმწიფო, რუსეთიც მიმართავს გარეშე და შინაურ სესხს, სამხედრო გადასახადებს და სხ. მაგრამ ყველა ესენი თუ ითქმის ასე, ჩვეულებრივი სამხედრო ღონისძიებანი არიან; აქ შედის ყოველგვარი ანგარიში შემოსავალ-გასავალისა, და თითქმის თანაბრად ეფინება მისი სიმძიმე სახელმწიფოს ყველა ქვეშევრდომთ. მაგრამ არყით ვაჭრობის წაგებული მილიარდი კი სრულიად არა ჩვეულებრივი დანაკლისია, რომელიც უნდა აუცილებლად შეივსოს საიდანმე.

რასაკვირველია ისიც, როგორც ყველა სხვა ხარჯი, უნდა გაიწეროს მთელს იმპერიაზედ, მაშასადამე, ყველა რაიონს თავისი წილი შეხვდება. ამ შემთხვევაში ზედმეტად დატვირთულნი გამოვლენ ის რაიონები, საცა არყით ლოთობა უცნობია, ე. ი. ღვინის მწარმოებელი რაიონები. მართლაც, ეს მილიარდი შეჰკონდა ხაზინაში უმეტოქეო რუსის გლეხობას, როგორც არყის მომხმარებელს, დღეს კი იგი უნდა განაწილდეს ყველაზედ. აქედან თითქო გამოდის, რომ მაშასადამე ყველას ნაკლები შეხვდება, რომ ჩაუფიქრდეთ კია,—აი რა გამოდის, ის ფული, რომელსაც აქამდის რუსის გლეხი ხარჯავდა არაყზედ, შინა რჩება, იგი როგორც ფხიზელი, უკეთესი მუშა, უფრო მეტს მოიგებს და თუნდაც ხსენებული მილიარდი თანაბრად განაწილდეს —მას ნაკლების გადახდა დასჭირდება, ვიდრე აქამდის იხდიდა მარტო თვითონ. ამას თუ მიუმატებთ იმ მოსაზრებასაც, რომ არაყზედ დახარჯული ფულიდან სახელმწიფოს მხოლოდ ნაწილი შესდის, და დანარჩენი მახედვე იხარჯება (სახაზინო დუქნები, მოჯამაგირეები, მოანგარიშენი და სხ.) — ჩვენ დავინახავთ, რომ რუსის გლეხობას გაცილებით ნაკლები ხარჯი მოუვა ამ მილიარდის შესავსებად, ვიდრე აქამდის მოსდიოდა. ამასთანავე იგი იგებს იმითაც, რომ ფხიზელი ხდება.

ახლა ვნახოთ მეორე მხარეს რა ხდება. ღვინის რაიონები არაყს არა ხმარობენ, მაშასადამე აქამდის საარაყე მილიარდის შექმნაში მონაწილეობასაც არ იღებდნენ. დღეის იქით კი ყვე-

ლა სხვა გადასახადის გაღებასთან ერთად—ამ მილიარდის შექმნაშიაც უნდა მიიღონ მონაწილეობა, რადგან იგი გამოისახება უეჭველია ისეთს პირდაპირ და არა პირდაპირ გადასახადებში, რომლის მონაწილე ყველა გახდება. ჩავთვალოთ რომ ღვინის რაიონების მოსახლეობა შეადგენს დაახლოებით რუსეთის მეთედს, მაშინ ამ რაიონებში უნდა გადაიხადონ ზედმეტად ერთი მილიარდის ერთი მეათედი ნაწილი, მაშინ როდესაც მეათედით ნაკლები უნდა გადაიხადოს შიდა რუსეთმა, ზემო მოყვანილ მოსაზრებით, კიდევაც ნაკლები. ამ რიგად ჩვენ თვალწინ ნათლად იხატება ის სურათი, თუ საერთო მძიმე პირობებს, როგორ ერთვის ზედმეტი სიმძიმე მეღვინეობის რაიონებსათვის. მაგრამ აქაც არა ჩერდება მეღვინეობის სიმძიმე, იგი უფრო ღუნავს მის კისერს იმით, რომ მეღვინეობა ერთი უმაღლესი დარგთაგანია მეურნეობისა და მაშასადამე მისი კულტურა დიდ ფასსა სდებს მიწას. ეს უკანასკნელი იმითაა სახიფათო, რომ ყველა გადასახადებთან ერთად, რასაკვირველია აიწვევს მიწის გადასახადიც და მით უფრო აიწვევს, რამდენადაც იგი კულტურულად არის შემუშავებული. ეს უკანასკნელი საზომი გარდასახადებისა იქნებ სამართლიანიც იყოს, მაგრამ ზემოყვანილ ანგარიშის გამო—ისეთ ტვირთად აწვება მეღვინეობის რაიონებს, რომ ყოველად შეუძლებელი გახდება მისი ზიდვა, თუ ღვინის ბაზარი არ გაეხსნა დაუყონებლივ ყველგან, რომ მისი ვაჭრობით მაინც განელდეს ოდნავ აწმყო და მომავალი გასაქირი.

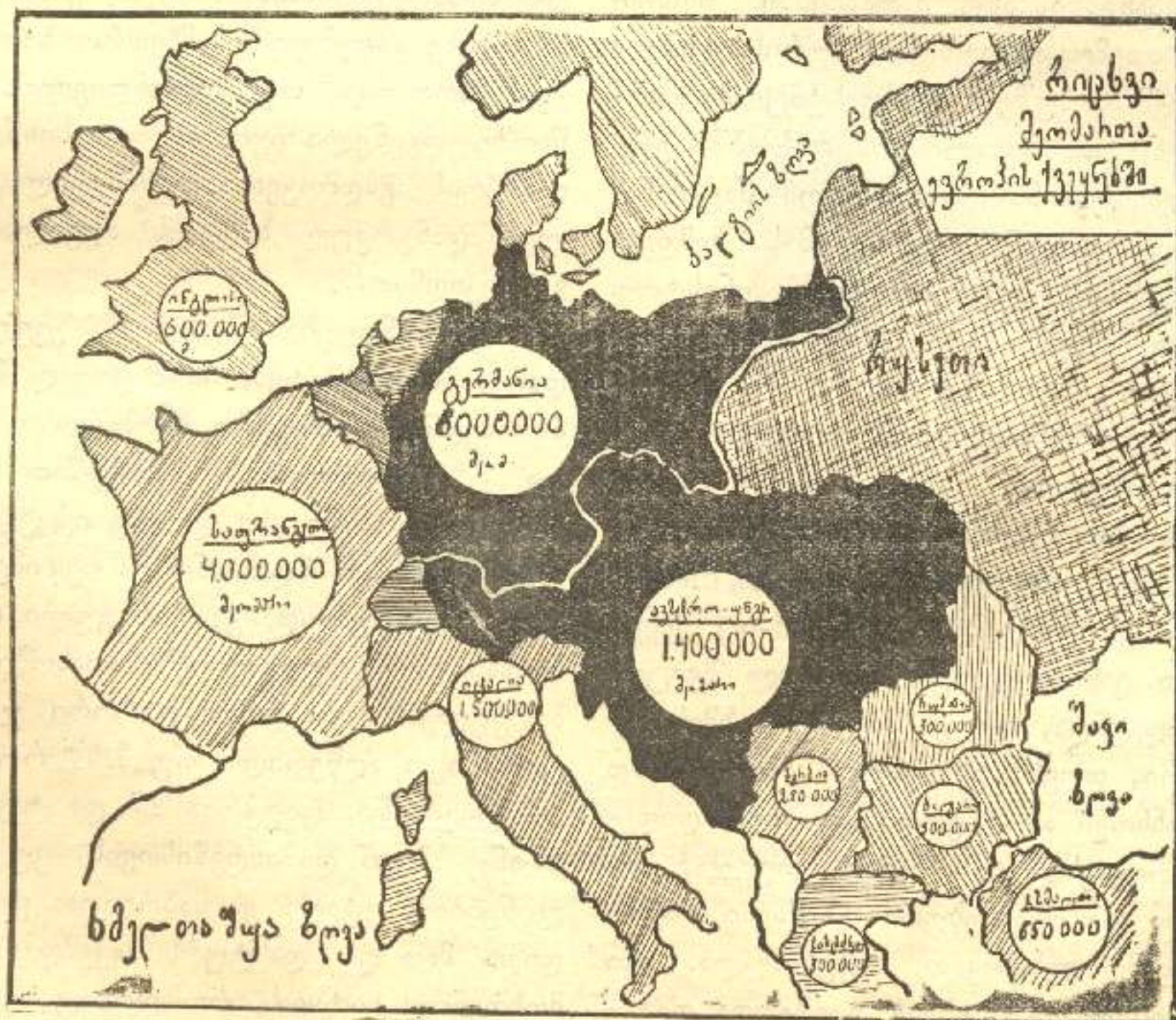
რ. გ.

გერმანელები ბელგიაში

ევროპის ნერვიული მდგომარეობა, როდესაც ავსტრიამ ულტიმატუმი წარუდგინა სერბიას, თანდათანობით საკულმინაციაო წერტილს აღწევდა და ოდნავი ხელის განძრევა და იყო საჭირო, რომ დაქიმიული სიმი გამწყდარიყო და ტიტანიურ სახელმწიფოებსაც ზარბაზნები დაეგრიალეზინათ. პატარა ბელგია წინდაწინვე ჰგრძობდა საშინელებას. თითქოს ალლომ უკარნახაო, მან პირველმა თითქმის ყველაზე ადრე დაამთავრა მობილიზაცია და მთელი ძალღონით მიაწვა ლიეჟს, როგორც საბედისწერო სარკმელს, რომლითაც გერმანიის რკინის თათები საიდუმლო მრისხანებით იყურებოდა. შიში საზღ-

რების გადმოქელებისა უფრო მაშინ გაძლიერდა, როდესაც გერმანიამ, რუსეთს და საფრანგეთს ომი გამოუცხადა, ლიუქსემბურგის სამთავრო წაპლეკა ლაშქრის ტაღლებით და ოთხს მარიამო-ბისთვეს (ახ. სტ.) ლიეჟის ციხესთან გაჩნდა. „ბელგიელებიო, — ეუბნებოდნენ ამ დროს გერმანელები თავიანთ მიმართვაში: ჩვენ არ გვეინტერესება ბელგიის ტერიტორიის დაპყრობა. ვწუხვართ, რომ უნებურად გვიხდება ხელშეკრულობის დარღვევა, მაგრამ აუცილებლობამ გვაიძულა თქვენსკენ გამოვიაროთ და საფრანგეთისკენ გეზი დავიჭიროთო. გწამდეთ, ყოველისფერი, რაც კი ჩვენგან დაზიანდება, ომის დამთავრებისთანავე აღდგენილი და ერთი-ორად ანაზღაურებული იქნებაო. თქმა არ უნდა, რომ რაინდ ხალხის რაინდი მეფე ალბერტი ასე ადვილად ვერ დაადასტურებდა გერმანელთა მოთხოვნისებას. ჩვენ ნეიტრალიტეტს მტკიცედ დავიცავთ და პირველ ტყვიას მას ვესვრით, ვინც ჩვენს საზღვრებს გადმოლახავს, გერმანიას ეოცა ასეთი პასუხი, ეოცა არა იმიტომ, რომ ჩემი შიში არ ჰქონიაო, არამედ იმიტომ, რომ ბელგიასთან, რაც მას დამოუკიდებლობა მიუღია დიდად დამოყვრებული იყო და მთელი ვაჭრობა-მრეწველობა

თითქმის მისი ხელით სწარმოებდა. რა თქმა უნდა, ყველა ეს დაწვრილებით მოახსენეს ბელგიელებს თავიანთი დესპანების პირით, რომელნიც ლიეჟის მთავარ-დამცველ გენერალ ლემანს მოუგზავნეს. ულტიმატუმის უნაყოფობას ლიეჟის ალყა მოჰყვა. მეციხოვნენი მამაცურად ეკვეთნენ გერმანიის პირველ კორპუსს, რომელსაც მთავარ-სარდლობდა გენერალი ფონ ემიხი. პირველი იერიში ფონ ემიხისა უკუგდებულ იქმნა. მეციხოვნეთა სიმამაცემ სწრაფად ააღაპარაკა მთელი ევროპა, ხოლო ბელგიელები იმდენად გაათამამა, რომ დიდი და პატარა საომარ ველისკენ მიიწევდა. ყველას გენერალ ლემანის სახელი ეკერა პირზე. მას ლექსებს უმღეროდნენ. ბრიუსელი დღესასწაულობდა. ამასთანავე საზოგადო მდგომარეობა და გერმანოფობა იქნობამდინ გამძვინვარდა, რომ უცხოელებს აღარ ეცხოვრებოდათ. დიდი და პატარა სამშობლოს სამსახურს მასში ხედავდა, რომ გერმანელი ჯაშუშები დაეჭირათ. უნდობლობა იქნობამდინ გაძლიერდა, რომ არ ჰკმაროდა პასპორტების ჩვენება, უნდა სხვა საბუთებიც გეჩვენებინათ და თქვენი ვინაობა დაგემტკიცებინათ. სამაგიეროდ როდესაც დაინახავდნენ შეცდომას და თქვენს ვინაობაში დარწმუნდებოდნენ,

შედარებითი რიცხვი მეომარ სახელმწიფოთა ჯარებისა.

განსაკუთრებით თუ რუსეთის ქვეშევრდომად აღმო-
 გაჩნდნენ, მათს აღტაცებას საზღვარი არა ჰქონდა.
 „რუსეთი გვიხსნის, «ღვთის კრავი» (იგულისხმეთ
იმპერატორი) იხსნის ევროპის კულტურას ტევ-
 ტონების შემოსევისაგანაო“, ასე იმედობდნენ და იმე-
 დობენ დღესაც ბელგიელები. რუსი, განსაკუთრე-
 ბით კაზაკი მათთვის ხსნის სიმბოლოდ დაისახა. ამი-
 ტომ ფრანგულ-ინგლისურ და ბელგიურ პატარა
 დროშების გვერდით თქვენ ნახავდით რუსეთის დრო-
 შებსაც, რასაც მილიონობით ჰყიდდნენ დაქრილთა
 სასარგებლოდ. „ბერლინისაკენ, ბერლინისაკენ!“
 იძახოდა დიდი და პატარა. „აი, საცაა ფრანგები
 შემოვლენ, ჩვენ შემოგვიერთდებიან, აღმოსავლე-
 თით რუსები მოდიან. ყველანი ბერლინში მოვიყ-
 რით თავსაო.“

მამულის სიყვარულმა გააერთიანა ნასწავლი
 თუ უსწავლელი, ვაჭარი თუ მეცნიერი. თვით ყას-
 პებიც კი, რომელთა პატრიოტიზმი მუდამ ფულის
 თვლაში ისახება, ეხლა ბრბოს მეთაურობდნენ. მახ-
 სოვს არა ერთი და ორი სურათი, თუ მათ შემწე-
 ობით რამდენგან შელევწეს კარები და გამოათრიეს
 გერმანელები როგორც ჯაშუშნი. მახსოვს არა ერთი
 და ორი სურათი, როდესაც ბრბო მიუსევნიათ მათ
 გერმანელთა ყავახანებზე, ანუ მალაზიებზე. ინსტი-
 ქტი ეროვნული თავმოყვარეობისა შურისმაძიებელ
 იარაღად გარდაიქმნა. მუშები მანიფესტაციებს ჰმარ-
 თავდნენ. სტუდენტობა მოხალისეთა რაზმებში ეწე-
 რებოდა. სოციალისტების ორგანო ხომ ნაციონა-
 ლურ ორგანოდ გარდაიქმნა უფრო იმის შემდეგ,
 რაც მათმა ლიდერმა ვანდერველდემ სამინისტრო
 პორტფელი აიღო ხელში. ამ ხანში გამოსული
 თვითყელი ნომერი გაზეთ „Le peuple“-ისა (ხალხი)
 სავსეა პატრიოტული მოწოდებებით, რომელთა გად-
 მობეჭდვა სავალდებულოდ გაიხადა თვით ისეთმა
 ზნედაცემულმა და სოციალისტთა მაგინებელმა კა-
 თოლიკეთა ორგანომ, როგორც არის „XX Siècle“
 თავისი მხრით სოციალისტების „peuple“-იც ეკე-
 ლუცებოდათ მათ. ვანდერველდე ხომ სულ შეიცვა-
 ლა. ვინ წარმოიდგენდა, თუ ეს მილიტარიზმის და-
 უძინებელი მტერი, დღეს ეროვნულ ბაირაბტრად
 დაუდგებოდა. მახსოვს არა ერთი და ორი დიდე-
 ბული სურათი, როდესაც იგი ხალხსა თუ ჯარების
 წინ გადმომდგარა და თავისებური უზენაესი ნიჭით
 თანამედროვე დემოსტენესავით, აქუხებულა. იგი
 ხალხისა და ჯარის თვალში ისევე გაიზარდა და სა-
 ყვარელი გმირი გახდა, როგორც ფრიად პოპულია-

რული და დღეს ხომ ყველასთვის საყვარელი და სახე-
 ლოვანი მეფე ალბერტი.

ლიეჟის მეციხოვნეთა გმირობამ მალე ხალხი
 კრუმორწმუნობამდე მიიყვანა. მათ გულწრფელად
 სჯეროდათ, ტევტონთა ტალღას ფრანგების დაუხმა-
 რებლივ უკუ ვაქცევთო. მაგრამ სინამდვილემ თავი-
 სი გაიტანა. ციხე მალე აღებულ იქმნა. თუმცა მი-
 სი აღების ამბავი ჩვენ, ბრიუსელში მყოფთ, მხო-
 ლოდ 21 მარტამ. (ახ. სტ.) გავიგეთ, ისიც გერმა-
 ნელებისაგან. მანამდე ხალხიც და გაზეთებიც სულ
 იმას ამბობდნენ, რომ ლიეჟის ციხე კვლავ მაგრადა
 სდგას, რომ გერმანელებმა მხოლოდ ქალაქი აი-
 ლეს, რომ გერმანელთ ჯარისკაცები ეხლავე ისე
 დაძლავდნათ... არა აცვიათ რა... შიანთ... გაზე-
 თებში მოჰყავდათ გერმანელ ჯარისკაცების სიტყვა:
 „ჩვენი საფლავი ეს ლიეჟი იქნება, აქედან ოდნავ
 ბიჯსაც ვერ გადავადგავთო... მხოლოდ უცხოელნი
 ვუსმენდით ამ ამბებს სკეპტიკურად: განსაკუთრებით
 მაშინ, როდესაც გაზეთებში ასტყდა ჰოლანდიისად-
 მი წყევლა-კრულვა რომ მან ვითომც უღალატა და
 გერმანელები მასტრიხტზე (ჰოლანდიელთა მოსაზ-
 ღვრე ქალაქია) გამოატარა. ეს მაშინ როდესაც
 გერმანელები უეცრივ ტირლემონთან გაჩნდნენ.
 მართლაც, გერმანელების ასეთი სწრაფი წინ წასვ-
 ლა ზღაპრულ სახით მოჰხდა, ვინაიდან ბელგიელებ-
 მა მაასზე გადებული სამხედრო ხიდები სულ ააფეთ-
 ქეს. მართლაც, თუ ჰოლანდიელთა ღალატი არა,
 წარმოუდგენელი იყო ასეთი სისწრაფით ამოდენა
 ლაშქრის გადმოყვანა. ნამდვილად კი გერმანე-
 ლებს დანგრეულ ხიდების ადგილას უკვე ახლები
 გადაეკიდნათ...“

გერმანელების წინსვლამ ყველას შიშის ზარი
 დასცა. მით უმეტეს, რომ ყოველ მათს ნაბიჯს აღ-
 ნიშნავდნენ ათასგვარი ბარბაროსობით. ამბობდნენ
 და ერთუტრის ნათქვამით ამოწმებდნენ,
 რომ ტევტონები ასე და ასე იქცევიან, ქალებსა და
 ბავშვებსაც არ ინდობენო. ამასვე იმეორებდნენ გაზე-
 თები. სამაგიეროდ, ყველას გული იმით უმაგრდე-
 ბოდათ, რომ ბელგიელები ათასობით ჰხოცავენ შე-
 მოსეულებს. არა ერთი და ორი ჯარისკაცის მამა-
 ცობა იყო აღწერილი თუ მას როგორ მოუკლავს
 14 ტევტონი, დაუჭრია 27 და ტყვედ წამოუყვანია
 9 ანუ ამდენ და ამდენისთვის კუდიით ქვა უსრო-
 ლინებიო. ყველა ეს საბოლოო გამარჯვებას უქა-
 დიდა მათ და დასტურს სცემდა მეფე ალბერტის
 მოხდენილ სიტყვას, რომლითაც იგი აღფრთოვანე-
 ბას იწვევდა მხედრობაში: „ბელგიელებო, თქვენ

ხართ იმ დიდებულ წინაპართა შთამომავალნი, რომელთა შესახებ იტყოდა იულიუს კეისარი: ჩემს მტრებში ყველაზე სასტიკნი და სახელოვანნი ბელგიელები არიანო. მართლაც ყველანი ამ მიყუჩებულ მხედრულ ინსტიქტს კვლავ გამოღვიძებულს ხედავდნენ. ამიტომ იყო, რომ ზღაპარი და სინამდვილე საგმირო ეპოსის ფანტასტიურ ლეჩაქით იკვალთე ბოდა და ყველა ომის ველისკენ იწევდა. „შურის ძრება ტევტონებისადმი“! აი საყოველთაო დევიზი და გაზეთებიც ხალხს ისე არწმუნებდნენ ბელგიელა უძლეველობაში, რომ ბელგია გარდაუვალ ომის ასპარეზად ჰქონდათ წარმოდგენილი; ხოლო ბრიუსელში ხომ გერმანელები ვერასოდეს ვერ შემოვიდოდნენ. აი, ეს გარემოება იყო ხაზგასმით აღნიშნული ყოველგან, და ამით ხსნიდნენ იმ სიმხეცეს, რომელსაც ვითაც სჩადიოდნენ გაბოროტებული ტევტონები.

გერმანელები ბრიუსელს 19 მარტამ. (ახ. სტ.) ეწვივნენ. მათი შემოსვლა სრულიად მოულოდნელი იყო. გაზეთების ანგარიშით ეს ან სულ არ მოხდებოდა, ან ყოველ შემთხვევაში, ვარაუდით ერთი თვის შემდეგ, ამიტომ იყო, რომ ასე სახტად დაფრჩით, როდესაც ხმა გავარდა, რომ გერმანელები ბრიუსელში მუსიკით შემოდინანო. აღელვებულები გამოვცვივდით გარედ. ფფიქრობდით, გერმანელები აქაც ბარბაროსობას ჩაიდნენ. მთელი დღე ვუყურებდით გამარჯვებულ არმიას, რომელიც მწყობრად გადაკიდულ ჯაჭვსავით გაქიმულიყო ბრიუსელის ჩრდილო-სადგურის მხარეს. თვით ხალხი საოცარის ინდიფერენტობით შეჰყურებდა დაუსრულებელ ლაშქარის ტალღას. ხოლო ჩუმს, იღუმალდრტვინვას და ალიაქოთს, ჩორჩქოლს, აქა-იქ ყვედრებას შეხვდებოდით თუ ფრანგები რად იგვიანებნო. გერმანელი ჯავშნიანი ავტომობილები კი ზარბაზნებთან ერთად მიდიოდა და მიდიოდა და ბოლო აღარ უჩანდა.

საოცარი იყო, რომ ბრიუსელი უმსხვერპლოდ გადარჩა. მალე ცხოვრება ნორმალურ კალაპოტში ჩადგა. განვლო ციებ-ცხელების მდგომარეობამ. ხალხი დარწმუნდა ტევტონთა უსაშროებაში და დაწყნარდა. ქარხნებმა მუშაობას მიჰყვეს ხელი. სასწავლებლებში სწავლა დაიწყო... ქალაქის თავი მაქსი მეტად მხნე ადამიანი გამოდგა, რომელმაც სასწავლებრივი ენერგია გამოიჩინა როგორც ხალხის დამშვიდებაში, ისე გერმანელთა დაკმაყოფილებაში. კონტრიბუციის თავდებად იგი დადგა. 30 მილიონი ფრანკი გადაუხადა. დანარჩენზე ხელი მოაწერა

და ბოლოს ტყვეობაზედაც დასთანხმდა, როდესაც ბრიუსელის ხაზინაში აღარ აღმოჩნდა სანყოფი ფული დანარჩენ ხარჯის გადასახდელად...

გადარჩა ბრიუსელი, უმსხვერპლოდ, — უინციდენტოდ. შემდეგ უფრო ნორმალურად წავიდა მისი ცხოვრება. ხალხი მაინც იმედოვნებდა საბოლოო გამარჯვებას, მით უმეტეს, რომ ხელნაწერი ეურნალებით ამბავი შეგვესმა, რუსები ბერლინზე ხუთ კილომეტრამდე მოვიდნენო. ხალხს ეს სჯეროდა და სწორედ ამ იმედით, ამ უზენაეს მხსნელისადმი სასოებით და მოთმინებით იტანდა თვის საკუთარ ტერრიტორიის ნგრევა-დაპყრობას..

დ. კასრაძე.

კაპიტანი თ-დი ციციშვილი ივანე დავითის ძე (დაჭრილია).

დაჭრილ-მოკლულთა სია

დაჭრილნი

კორნეტი თ-დი კონსტანტინე ხაკაშიძე; კორნეტი ნიკოლოზ-კონსტანტინეს ძე უარანგოზიშვილი; ჭდენტი ივანე მიხეილის ძე; ზოდზორუნიკი მალაღაშვილი კონსტანტინე არჩილის ძე; ზოდზორუნიკი მენტუშაშვილი დიმიტრი; გაბაშვილი ივანე; ზორუნიკი სიხარუდიძე ვლადიმერ ჯაზარეს ძე; ზოდზორუნიკი თ-დი უარჩიბაშ-რუსიშვილი კონსტანტინე კონსტანტინეს ძე; შტაბს-კაპიტანი

ჩიკვაიშე ზაფლე ივანეს ძე; კაპიტანი ანტონ მაქსიმეს ძე წუწუნავა; შტაბს-კაპიტანი ანანიაშვილი სვიმონ დიმიტრის ძე; კაპიტანი ჩიკვაიშე გიორგი ზაალის ძე; ზრახორ-შიკი ა. ა. გერგელიძე; ზორუნიკი ჯაგარელი ეგგენი გაბრიელის ძე; შტაბ-როტმისტრი კვინიხიძე შ. ვ; ზოდზორუნიკი ა. რ. მიქელაძე; ზორუნიკი ფანხაძე გიორგი; ამბუაძე ალექსანდრე (დასახინრებული); შტაბს-კაპიტანი ალექსანდრე ივანეს ძე კაკავა; ზორუნიკი გვენუთაძე ილია ალფონის ძე; ზოდზორუნიკი დიდუბუღაძე ნიკოლოზ დიმიტრის ძე; აბაზაძე ვლადიმერ გიორგის ძე; შტაბს-კაპიტანი გამრეკელი ანტონ ანდრიას ძე; კაპიტანი ბაბუნაშვილი თევდორე იოსების ძე; ზორუნიკი ცაგარეიშვილი ეგგენი გაბრიელის ძე; ზოდზორუნიკი გამურელიძე ვალერია ივანეს ძე; ზრახორშიკი ალხანაშვილი გიორგი დიმიტრის ძე; ზოდზორუნიკი რატანი ნიკოლოზ არსენის ძე; ზორუნიკი ჭევალაძე გიორგი ალექსანდრეს ძე; კაპიტანი თოთურაძე ნიკანდრ ათანასეს ძე; კაპიტანი შუღია ილია სპირიდონის ძე; ზორუნიკი გურგენიძე ლეონათ (?) კონსტანტინეს ძე; ფელნოაბ. ავადიშვილი ალექსანდრე გიორგის ძე; შტაბს-როტმისტრი მდივანი ვლადიმერ ბესარიონის ძე; ზოდზორუნიკი შალვა ავქსენტის ძე აბესაძე; ზოლკოვნიკი გიორგი ზაფლეს ძე არჯევანიძე; კაპიტანი ვასილი ალექსანდრეს ძე ბუჭუღაშვილი; შტაბს-კაპიტანი ნიკადრი იოსების ძე გოგიტიძე; ზორუნიკი არჩილ გალაქტიონის ძე დოდობერიძე; კაპიტანი სევასტი სპირიდონის ძე შუღია; კაპიტანი არსენ ივანეს ძე დევდორაძე; კაპიტანი ივანე ივანეს ძე ხარიუაძე; კაპიტანი ივანე როსტომის ძე საგინაშვილი; კაპიტანი მიხეილ მაკარის ძე ჭავჭავაძე; ზოდზორუნიკი ავადიშვილი კონსტანტინე ზაქარაის ძე; ზორუნიკი თ-დი ბაგრატიონ-დავითიშვილი არჩილ ნიკოლოზის ძე; შტაბს-კაპიტანი ქუთუღია ივანე ვასილის ძე; ზოდზორუნიკი მაჭავარიანი ვარლამ იას ძე, შტაბს-კაპიტანი მდივანი ვარლამ გაბრიელის ძე; ზორუნიკი თამაშურიძე ვლადიმერ თევდორეს ძე; შტაბს-კაპიტანი ანთაძე კარპეზი მიხეილის ძე; კაპიტანი ლიადიძე (ლიაძე) ვლადიმერ დიმიტრის ძე; ზორუნიკი ახვლედიანი იუვენალი იასონის ძე; კაპიტანი გრიგოლია ალექსანდრე აღმასხანის ძე; ზოდზორუნიკი ქავთარაძე კონსტანტინე თეიმურაზის ძე; ზოდზორუნიკი ჩრდილელი დიმიტრი ნიკოლოზის ძე; ზოდზორუნიკი მაჭავარიანი ვარლამ ილიას ძე; შტაბს-კაპიტანი ფურცელაძე ერასტი მიხეილის ძე; კაპიტანი კონსტანტინე ალექსანდრეს ძე თ-დი ბაგრატიონ-მუნრანსკი; ზორუნიკი მაჭავარიანი ალექსანდრე მიხეილის ძე; ზოდზორუნიკი თ-დი მაჩაბული არჩილ ვასილის ძე; ზოდზორუნიკი ნოზაძე იოსებ დავითის ძე; ზოლკოვნიკი გიორგი ზაფლეს ძე არჯევანიძე; კაპიტანი იასონ ურამანის ძე ლიაძე; შტაბს-

კაპიტანი ივანე ბასილის ძე ქუთუღია; ზორუნიკი გურგენიძე კონსტანტინე ივანეს ძე; ზორუნიკი ვლადიმერ ვლადიმერ ზორუნიკის ძე; ზოლკოვნიკი თუღაშვილი გიორგი ლევანის ძე; კაპიტანი თ-დი ციციშვილი ივანე დავითის ძე; კაპიტანი დიმიტრი როსტომის ძე საგინაშვილი.

მოკლულნი

ზორუნიკი ეგგენი დავითის ძე ჭიჭინაძე; ზოდზორუნიკი თ-დი რატიშვილი სვიმონ გიორგის ძე; შტაბს-კაპიტანი მ. ი. ჩიკვაიძე; ზოდზორუნიკი კორძია ელიზბარი სოლომონის ძე; კაპიტანი თ-დი დიმიტრი იოსების ძე ანდრეიკაშვილი; ზორუნიკი იაკობ დავითის ძე ცისკარაული; ზოდზორუნიკი მიქაბერიძე გრიგოლ ივანეს ძე; ზოდზორუნიკი ხიდიშელიშვილი არჩილ ანტონის ძე; ზორუნიკი ზაქარაიაძე ლეონიდე ურამანის ძე; შტაბს-კაპიტანი ლევან გრ. გაბაშვილი.

უკვალოდ დაკარგულნი

კაპიტანი ჯიჯინია; ზორუნიკი შენგელია ვლადიმერ ვსევოლოდის ძე; ზორუნიკი ჩიკვაიძე გიორგი ალექსანდრეს ძე.

მასალები სამედიო-რატო კრებისათვის

ამ წლის წარსულ თებერვალშიაც წინა წლებსავე მოსკოვის უძველესმა სასოფლო-სამეურნეო საზოგადოებამ მოაწყო თათბირი—მიწათმოქმედებელთა რეპრეზენტებისა, მიწათმოქმედების და მიწათმოქმედების წყობ მთავარ სამმართველოს მიწის გაუმჯობესებათა განყოფილებისა - 1914 წლის ხარჯთ-ალრიცხვის შესახებ. წელს ეს თათბირი უფრო მრავალმხრივი და საინტერესო გამოდგა და განსაკუთრებული ყურადღება დაიმსახურა, რადგან მომხსენებლებად გამოდიოდნენ სახელმწიფო-სათათბიროს წევრნი ა. ი. ზვეგინცვი, ი. მ. ლებედევი, ს. ს. კრიმი და აგრეთვე ა. ე. ბერეზოვსკი, ს. კაცენელენ-ბაუბი და სხვ. ხელთა გვაქვს ეს მოხსენებანი და ვფიქრობთ მეტი არ იქნება, გავაცნოთ მკითხველებს მათი შინაარსი, რადგან ამ მოხსენებებში ბევრი რამ

არის საინტერესო საერთოდ და მით უმეტეს კერძოდ ამიერ-კავკასიისა და საქართველოსთვის.

სწორედ ამ მოხსენებათა შესახებ მოსკოვის სასოფლო-სამეურნეო საზოგადოების ორგანო — „Вѣстникъ сельскаго хозяйства“ ამბობს სხვათა შორის: „როგორც საერობო დაწესებულებათათვის, ისე ცენტრალურ უწყებისათვის, კერძოდ კი მიწათმოქმედების დეპარტამენტისა და მიწის გაუმჯობესების განყოფილებისათვის, ეხლანდელი სირთულე და სიძნელე მატულობს იმით, რომ თვით ორგანიზაციის ფორმითაც და შინაგანი მისი მოწყობითაც ეს დაწესებულებანი აღარ შეეფერებიან განვითარებული ცხოვრების იმ პირობებს, რომელთაც აყენებენ მათ წინაშე სულ ახალ-ახალი, რთული და მრავალფეროვანი საკითხები; რომლების გადაწყვეტა თხოულობს თანამედროვე სამეურნეო საქიროებათა უფრო სავსებით შეთვისებას და უფრო სისწორით დაკმაყოფილებას, როგორც საორგანიზაციო, ისე ფინანსურის მხრივ. ამიტომ განხილვა ხარჯთ-ალრიცხვისა ამ კრებაზედ, სადაც გამოსთქვამენ თავიანთ აზრსა მის შესახებ სასოფლო-სამეურნეო მოქმედების ამა თუ იმ დარგის მონაწილენი, აი ასეთ განხილვას შეუძლიან მოგვცეს მეტად ძვირფასი და კოცხალი მასალა თანამედროვე სინამდვილის საქმეთა და საქიროებათა შესახებ და აგრეთვე იმისა, თუ როგორ შეეკუება ხსენებული ხარჯთ-ალრიცხვის ციფრები და განმარტებანი ამ საქიროებათ“.

გადავიდეთ თვითონ მოხსენებებზედ.

მოხსენება — „მიწათმოქმედების დეპარტამენტის 1914 წლის ხარჯთ-ალრიცხვა“ — სახელმწიფო-სათათბიროს წევრის ა. ი. ზვეგინცევისა (რომელმაც წარუდგინა ამავე ხარჯთ-ალრიცხვის მოხსენება სახ.-სათათბიროს). დაწვრილებით განიხილავს რა ამ ხარჯთ-ალრიცხვას, ავტორი თავში ამბობს რომ, როდესაც 1908 წელს ის, ზვეგინცევი, ამავე ხარჯთ-ალრიცხვის მომხსენებელადვე იყო მესამე სახელმწიფო-სათათბიროში, მიწათმოქმედების დეპარტამენტის ხარჯთ-ალრიცხვა უდრიდა სულ 5,830 ათას მან., და ამ ჯამში შედიოდა მაშინ არა მარტო დეპარტამენტის ხარჯები, არამედ მიწის გაუმჯობესების, სტატისტიკისა და ეკონომიის განყოფილებანიც; მას შემდეგ ეს ხარჯთ-ალრიცხვა, განაგრძობს მომხსენებელი, სახელმწიფო-სათათბიროს ძლიერ გავლენის წყალობით გაიზარდა იმაზედ უფრო სწრაფად, ვიდრე ეს მოსალოდნელი იყო იმ პირად შედგენილობის მიხედვით, რომე-

ლიც ჩვენ დაგვხვდა დეპარტამენტში 1908 წელსა, და აგრედვე იმ კოდნას და მომზადებას, რომელსაც იჩენდა ზოგჯერ მთელი ეს უწყება. ამავე საქიროებისათვის 1913 წელს, ე. ი. წელის შემდეგ მეთხე სახელმწიფო-სათათბიროში გადასცა უკვე 42,659 ათასი მან., ე. ი. გადადებული თანხა გაიზარდა რვაჯერ. ფულის ესეთ ზრდასთან, უნდა ითქვას, რომ 1908—1909 წ.წ. მთელი რიგი დადგენილებათა გვიჩვენებს იმ საქიროებათ, რომელნიც თხოულობდნენ სწრაფ დაკმაყოფილებას და სწორედ ეს საქიროებანი იწვევდნენ კრედიტის გადიდებას; ამასთან მიწათმოქმედებას დეპარტამენტის გავლენაც ადგილობრივ საქმეებზედ საგრძნობლად მატულობს ამ 6—7 წლის განმავლობაში.

როდესაც ამ უწყების რეორგანიზაციის მოსაზრება პირველად იყო წამოყენებული სახელმწიფო-სათათბიროში კი არა, არამედ სასოფლო-სამეურნეო საბჭოში, ამ მოსაზრებაში ნათლად გამოსტკვივოდა უნდობლობა და ეჭვი თვითმართველობის ადგილობრივ დაწესებულებათა ვითომ ესენი ვერ შესძლებდნენ ადგილობრივ საკითხების და ღონისძიებათა განხორციელებასო, ამბობს ზვეგინცევი; ეს უნდობლობა ისე აშკარად იყო გამოხატული და იქამდინაც მიდიოდა, რომ უნდოდან შეექმნათ ისეთი დაწესებულებანი, რომელთაც ერთად უნდა ევლოთ ერობასთან სასოფლო-სამეურნეო მუშაობა. ესეთი მოსაზრება არ მოეწონა მაშინ ახლად დანიშნულ მიწადმოქმედების მინისტრს კრივოშეინს და სასტიკად გაჰკიცხა კიდევ იგი; ახალ საფუძვლად კი ამ საქმეს დაედო ადგილობრივ თვითმართველობასთან მჭიდრო კავშირი.

შემდეგ მომხსენებელი ეხება იმას, რომ სახელმწიფო სათათბირო (მიისწრაფოდა) უეჭველად სცდილობდა, რათა დეპარტამენტის ხარჯთ-ალრიცხვის გამოჩენილი მე-12 და მე-13-ე პარაგრაფები (სასოფლო-სამეურნეო დახმარება გადასახლებულთა რაიონებში), რომელნიც ეხმარებიან ხალხის ცალკე კლასებს, ვითომ უფრო მეტად გაჭირვებულთ, — რომ ეს პარაგრაფები არ ყოფილიყვნენ განკერძოებულნი; ციმბირში, მაგალითად, ამგვარ ღონისძიებადახმარებას ანხორციელებენ განსაკუთრებული საბჭოები, რომელნიც ჯერჯერობით არავითარ განსხვავებას არ სჩადიან გადასახლებულთა და მკვიდრთა შორის.

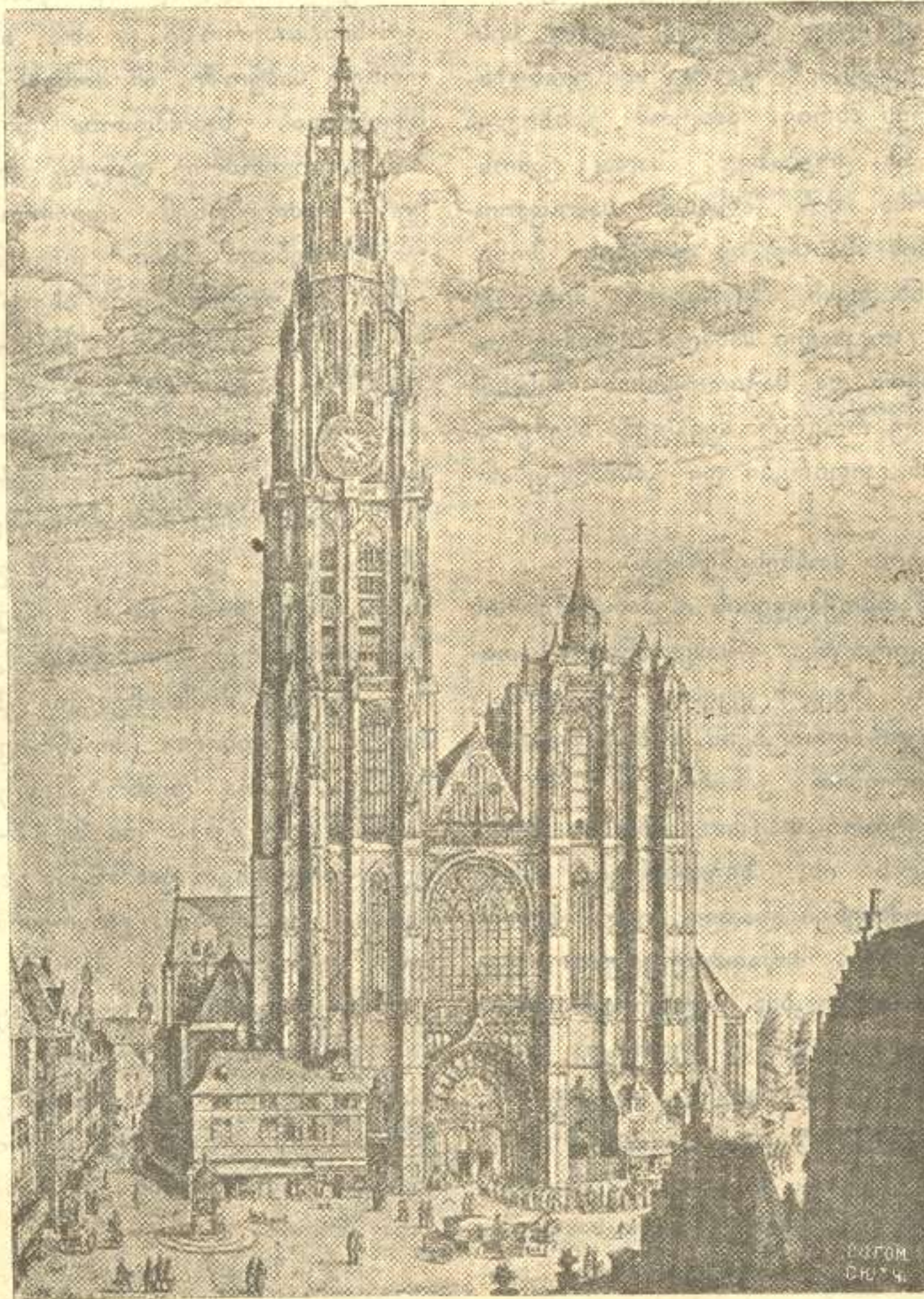
რაც შეეხება ისეთ ღონისძიებათ, რომელთაც აწარმოებენ მთელი იმპერიის საზღვრებში, ისინი სამ რიგად სრულდებიან: საერობო დაწესებულე-

1597

ბათა შემწეობით, სასოფლო-სამეურნეო საზოგადოებათა დახმარებით და პირდაპირ დეპარტამენტის აგენტებით; ესეთი განაწილება სამ რიგად უეჭველად აუცილებელია და ცხოველმყოფელიც, რადგან ხალხის დახმარება უნდა იყოს მოქნილი, რომ ამ სთანა მკიდრო გაერთებაში შესრულდეს ურთიერთ შორი, თვალყურის დევნება და დახმარება. განიხილავს რა მუხლობრივ მიწათმოქმედების დეპარტამენტის ხარჯთ-აღრიცხვას ხახელმწიფო-სათათბიროს წევრი—მომხსენებელი ზვეგინცევი დაას-

კვნის, რომ ის სთელის ფრიად ძვირფასად. სახელმწიფო-სათათბიროს მტკიცე მოთხოვნას, იმის შესახებ, რომ ადგილობრივი მუშაობა უნდა სწარმოებდეს ადგილობრივ ერობათა და საზოგადოებრივ ორგანიზაციათა პირდაპირი მონაწილეობით. ეს მოთხოვნა აქარწყლებს ხარჯთ-აღრიცხვის ყველანაკლსაო. სახ.-სათ. წევრის ი. მ. ლებედვის მოხსენებაზედ — შემდეგ იყოს.

მკვიდრი.

გერმანელთაგან აღებული ქ. ანტვერპენის საკათედრო ტაძარი.

ფულების გაფლანგვა თბილისის ქართულ გიმნაზიაში

ქართული
გიმნაზია

«თბ. თავად-აზნ. საზოგადოების გასული 1906 წლ. 18 ივნისის კრებაზე, როცა ჩემთვის სრულიად მოულოდნელად წაიკითხეს სარევიზიო კომისიის უსაფუძვლო მოხსენება, რომლის წევრები სხვა ჩემ მოწინააღმდეგე პირებთან ერთად რაღაც მაღალ მოსაზრებით სცდილობდნენ „გაექროთ“ მოხსენება (განა შეიძლება მშობლიურ სკოლაზე ლაპარაკი? რას იტყვიან მეზობლები? რათ უნდა გავაგებინოთ სხვებს ჩვენი ცუდი ამბავი?) მე მტკიცედ ვიცავდი ჩემ მიერ წამოყენებულ ბრალდებათ. ამ დროს წა. მოდგა ბ. ეპიტაშვილი და არც კი გაწითლებულა, არა ერთხელ ხმა მაღლა განაცხადა: „რადგან მინდა სასტიკად დავსაჯო დუმბაძე, მე მიემართავ სასამართლოს“. მე ჩემი მხრით აღფუთქვი საზოგადოებას ყველაფერი პრესის საშუალებით გამომეაშქარავებინა. ჩემი აღთქმა ავასრულე 1906 წელს პრესაში მოვათავსე საბრალმდებლო წერილი, რომლის ძალით ეპიტაშვილს შეეძლო პასუხის გებაში მივეცი ცილის წამებისათვის და მით თავი გაემართლებინა საზოგადოების წინაშე.

განსვენებულმა შ. ჩიტაძემ, რომელიც ჩემი მოწინააღმდეგეების გავლენის ქვეშ იყო, როცა წაიკითხა ჩემი საბრალმდებლო წერილი, დაბეჯითებით მოსთხოვა ეპიტაშვილს ჩემი პასუხისგებაში მიცემა, რომ ამით თავი ემართლებინა მას, წინააღმდეგ შემთხვევაში გიმნაზიიდან დათხოვნას დაემუქრა. აშკარაა, ეს დავიწყებიათ გიმნაზიის მასწავლებელთ და ეპიტაშვილს. მხოლოდ მარტო გიმნაზიის მასწავლებელ პ. სურგულაძეს ახსოვს როგორ დაბეჯითებით მოსთხოვა განსვენებულმა ჩიტაძემ ეპიტაშვილს თავი გაემართლებინა, მაგრამ აღარა გვყავს ჩიტაძე და ეპიტაშვილიც არხეინად ბრძანდება... გადის წელიწადი და ეპიტაშვილი ყოვლად უსინიღისოთ მაგრად ზის თავის ადგილზე. არა ერთი და ორი მეკითხება მიჩივლა ეპიტაშვილმა თუ არა. ეპიტაშვილი კი თავს იმით იმართლებს რომ რედაქტორმა ჯ—მა საპასუხო წერილი არ დაუბეჭდა. ეს რომ ტყუილი თავის მართლებაა ამას ის ამტკიცებს, რომ როცა ჩემი წერილი დაიბეჭდა, რედაქციამ შენიშვნა გაუკეთა, რომ პასუხსაც დაბეჭდავს, უკეთუ ეს პასუხი რომელიმე პატივისცემ პირისა ან დაწესებულებისაგან იქნებოდა, მაგრამ ისეთი არც კერძო პი-

რი და არც დაწესებულება არ აღმოჩნდა, რომელიც დარწმუნებული ყოფილიყო ეპიტაშვილის პატიოსნებაში და მას არავინ გამოესარჩლა.

ბოდიშს ვიხდი მკითხველ საზოგადოების წინაშე რადგან სიტყვა გამიგრძელდა ისეთ კაცზე, რომელიც როგორც მცირე ღირებულების ადამიანს, არავისთვის საინტერესო არ არის, მაგრამ საინტერესოა ის საზოგადო დაწესებულება, სადაც ეპიტაშვილი ბრძანდება. მე ვამბობ საბრალლო სათავად-აზნაურო გიმნაზიაზე

არ შემიძლია დასასრულ რამდენიმე სიტყვა არა ვსთქვა იმის შესახებ, რომ სათავად-აზნაურო გიმნაზიაში ჩემს შესვლამდე, არც გიმნაზიის პედაგოგიურ საქმესა და მის სიკეთეზე, არც მის ეკონომიურ მდგომარეობაზე ქართველ საზოგადოებას ჯეროვანი წარმოდგენა არა ჰქონდა. ბევრს გულუბრყვილოდ ეგონა, რომ საქმე ყოველმხრივ საუკეთესოდ მიდის, მაგრამ 1904 წელს მე დავარღვიე იქ მოქმედთა მყუდრო ცხოვრება. მე მოვახერხე ჩამომეხადა ნილაბი ამ ვაჟბატონებისათვის და მეჩვენებინა საზოგადოებისათვის მათი ნამდვილი სახე. ბევრმა მაშინ გიმნაზიას თავი დაუკრა. მათი წასულების დაცვა ვერც ბ. ვირსოლაძემ და ვერც ნაფიც ვეჭილმა ზურაბიშვილმა შესძლო. მე კი ბევრმა მოვინისტ ნაციონალისტმა სკოლასთან გულწრფელ და სიყვარულით გამსჭვალულ დამოკიდებულებისათვის სამშობლოს მოღალატედ გამოაცხადა.

ეხლა რას იტყვიან ჩვენი ზოგიერთი „საზოგადო მოღვაწენი“, რომლებიც ბ. ეპიტაშვილს სხვა და სხვა მოსაზრებათა გამო ხელს აფარებდნენ? რას იტყვიან ქართულ გიმნაზიის ზოგიერთი მასწავლებლები, რომლებიც სახელს უკეთებდნენ ბ. ეპიტაშვილს მხოლოდ იმიტომ, რომ მათაც არ მოსცხებოდათ ჩირქი. და გიმნაზიაში ადგილი არ დაეკარგნათ?

გიმნაზიის მასწავლებლები მსახურობდნენ ეპიტაშვილთან ერთად. მას შემდეგაც კი, როდესაც უკანასკნელის წინააღმდეგ ასეთი მძიმე ბრალდება იყო წამოყენებული, როგორც საზოგადო ფულების გაფლანგვა და მითვისება; ეს იმ დროს, როდესაც ამ ვაჟბატონებმა სრული ავტონომია მოიპოვეს გიმ-

ნაზიაში. სწორედ ამაზედ იტყვიან: „ვინ სიკვდილო და სირცხვილოა!..“

ზემო მოყვანილი წერილი ბ. ეპიტაშვილის შესახებ რვა წლის წინათ დაიბეჭდა. საქირო იყო ქართველ საზოგადოებას და გიმნაზიის მაშინდელ გამგე კომიტეტს მაშინვე მიექცია ყურადღება გიმნაზიაში ფულის ფლანგვისათვის.

მაგრამ, საუბედუროდ, გიმნაზიაში პატრონი არ აღმოჩნდა და ბ. ეპიტაშვილი განაგრძობდა თავისუფლად უკანტროლოდ ფულის ფლანგვას...

სავალალო და სამწუხარო ის არის, რომ ყველა საზოგადო დაწესებულებებში ჩვენ უკიდურეს დაუდევრობას ვიჩინებთ... მტკიცეთ არა გვაქვს შეგნებული ჩვენი მოვალეობა საზოგადო საქმის წინაშე. სწორედ ამით აიხსნება ის გარემოება, რომ 15—18 წლის განმავლობაში სათავად-აზნაურო გიმნაზიაში ნამდვილი ფაქტიური რევიზია არავის მოუხდენია, რომ ქართველ საზოგადოებას ნათელი წარმოდგენა ჰქონოდა იმ დაწესებულებაზე რომელზედაც ყოველ-წლივ არანაკლები ასიათასი მანეთისა იხარჯებოდა.

გადაათვალიერეთ ამ უკანასკნელი ათი წლის სკოლის ანგარიშები და თქვენ დარწმუნდებით, რომ სკოლის გამგენი სულ იმის ცდაში იყვნენ, რომ რაც შეიძლება მეტი ფული გადაედო თავად-აზნაურობას გიმნაზიისათვის. სიმართლე უნდა ითქვას — თავად-აზნაურობას არ უურდა ფული გიმნაზიისათვის და ყოველ წლივ იძლეოდა იმდენს, რამდენიც საქირო იყო. ჩვენ არა ერთხელ გვითქვამს, რომ იმ თანხით, რომელიც გიმნაზიას ეძლეოდა ყოველ წლივ, მშვენივრად შეიძლებოდა გიმნაზიის ყოველმხრივ მოწყობა, მაგრამ გიმნაზიის გამგენი სულ იმას გაიძახოდნენ — „ფული არა გვაქვს, ფული გვაკლდებაო“ და სხვა ამავე დროს გიმნაზიაში სწავლა-აღზრდის საქმე უკან-უკან მიდიოდა... ნივთიერადაც გიმნაზია დიდ გაჭირვებას განიცდიდა.

თურმე, ნუ იტყვით, ფული იფლანგებოდა ჩვენს ლარიბ გიმნაზიაში. ლარიბ მშობლებს და შეგირდებს სწავლის გადასახადი მოუმატეთ 12—75 მ. ავიყვანეთ.

გაჭირვებული მშობლები, რომ მათი შვილები ფულის შეუტანლობისა გამო არ დაეთხოვათ გიმნაზიიდან, ყველაფერს აგირავებდნენ და ხვედრი ფული თავის დროზედ შეჰქონდათ გიმნაზიაში, — ეს ფულიც იფლანგებოდა. —

ვინ არის ყოველ ამაში დამნაშავე? განა მარ-

ტო ეპიტაშვილი? არა! მაგრამ ამის შესახებ შემდეგ.

დიმიტრი დუმბაძე.
თბილისი
ბიზნისი

P. S.

შეცდომის გასწორება: პირველ წერილში ამ სათაურით: „ფულების გაფლანგვა თბ. ქართ. გიმ.“, მეორე სვეტში სწერია: „რომ ყოველ შეძლებულს ქართველს ეამაყნა ამ დაწესებულებით“. უნდა იყოს — „რომ ყოველ შეგნებულს ქართველს ეამაყნა ამ დაწესებულებით“.

დ. დ.

სამხედრო-ტექნიკური გაუმჯობესებანი

II

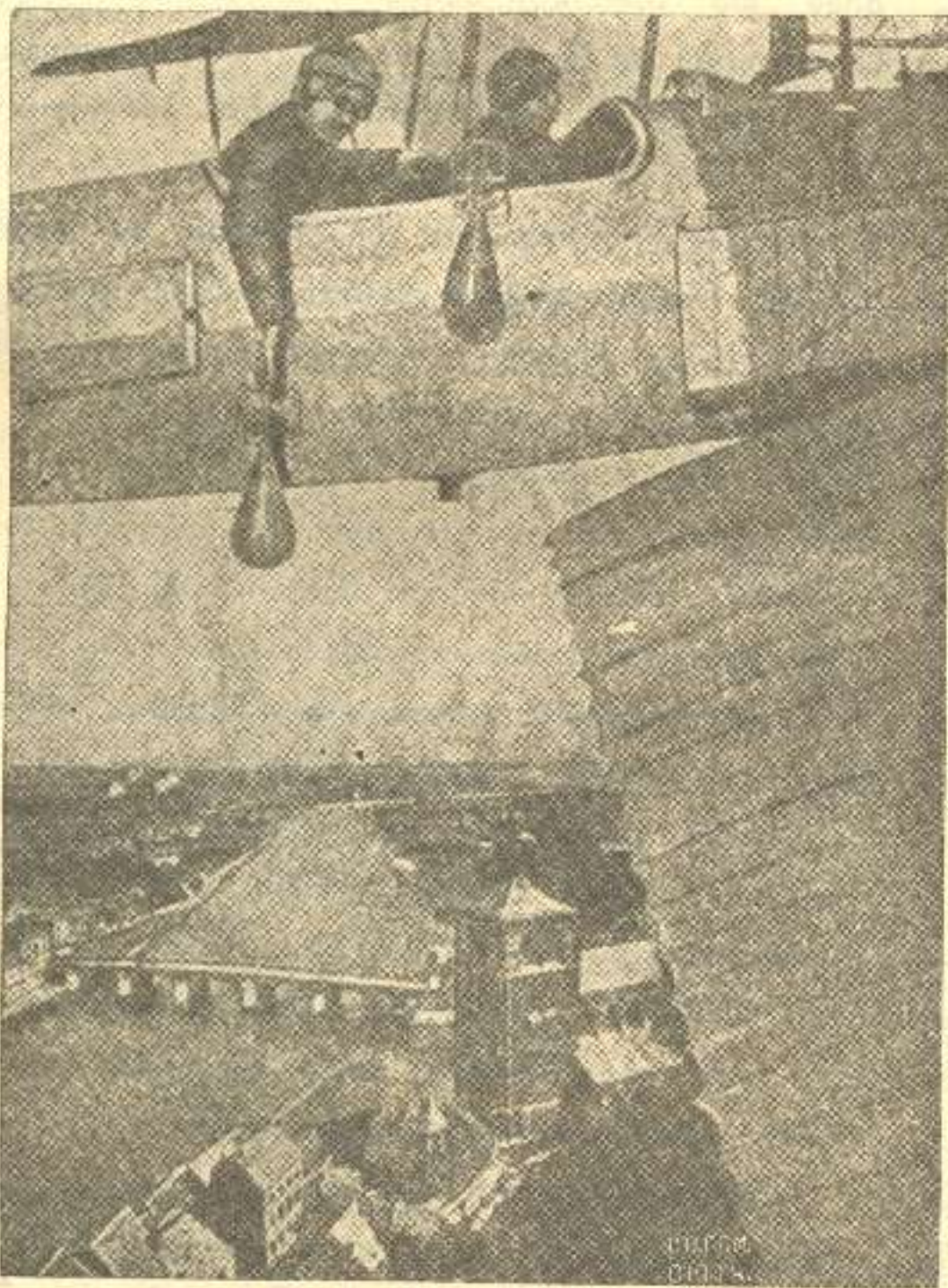
წარსულ ნომერში ჩვენ ჩამოთვლილი გვქონდა თუ რა საშუალებანი და რა გაუმჯობესებული იარაღები იხმარება დღევანდელს ომში ზღვაზედ და ჰაერში, მაგრამ უდიდესი მნიშვნელობა აქვს იმ საშუალებათ, რომელთაც ხმარობენ

ხმელეთზედ.

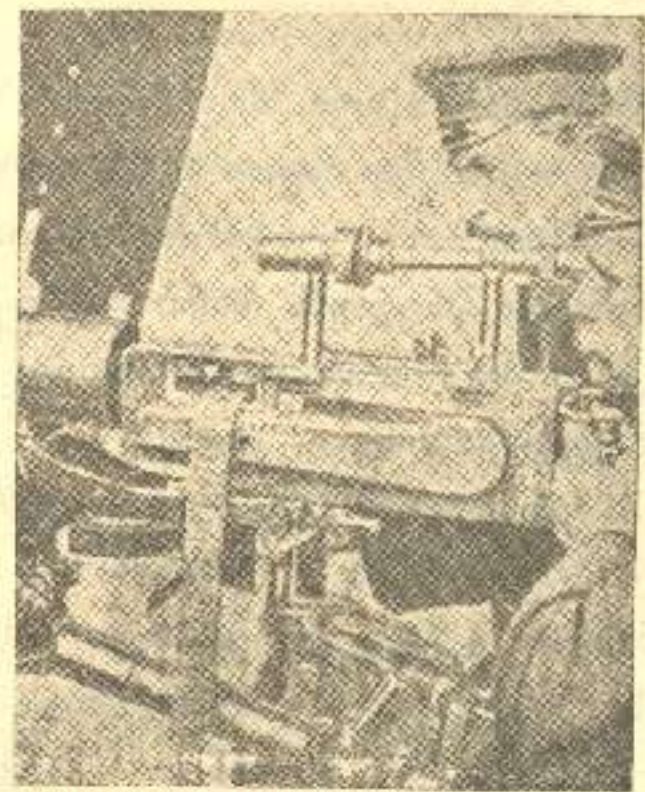
თოფის, ხიშტის, ხმალის, შუბის და სხვა ამ გვარი იარაღის ღირსებას, დღესაც, როგორც ყოველთვის, დიდი მნიშვნელობა აქვს რასაკვირველია, მაგრამ უაღრესი ძალა თანამედროვე ჯარებისა არის **არტილერია**, რომელთანაც იზრდილება მოქმედება ქვეითი ჯარისა და ცხენოსანისაც ბევრჯელ. არტილერია იყოფება რამდენიმე ჯგუფად: მძიმე, სუბუქი და სწრაფ-მსროლელი. მძიმე ზარბაზნებსა ხმარობენ უფრო ციხეების დასაცავად ან ასაღებად, თუმცა დღევანდელს ომში **თხრილებს, ჯებირებს, ხერგებს** და სხვა მოსაგერებელ საშუალებათ ასეთი მძლავრი ხასიათი ეძლევათ, რომ ისინიც თითქმის საალყო ომს იწვევენ მტრისაგან (ამ საგერ საშუალებათა ოსტატობა გერმანელების მხრივ პირდაპირ აკვირვებს და ზღაპრულ ფანტაზიებს იწვევს მოწინააღმდეგეთა ბანაკებში). მძიმე ზარბაზნენი იმით განსხვავდებიან მსუბუქებისაგან, რომ უფრო ძნელად მოძრავნი არიან, რიცხვით ნაკლები სროლა შეუძლიანთ, მაგრამ სამაგიეროდ უფრო დიდს მანძილზედ სწვდებიან და უფრო განმანადგურებე-

ლი ხასიათი აქვს თითო სროლას. მაგალითად, უკანასკნელი გამოგონება გერმანელებისა — 42 სანტიმეტრიანი ზარბაზანი, რაღაც ბუმბერაზია და სასწაულებრივი ძალისა: იგი თვითონ იწონის 1,200 ფუთს და მისი გადატანა შეიძლება მხოლოდ როცა დაშლილია, რადგან ვერც არაფერი ეტლი და ვერც ნიადაგი უძლებს მის სიმძიმეს. მის დასადგმელად საჭიროა წინდაწინვე ბეტონის ბაქანის გაკეთება, რომ სროლის დროს მიწაში არ იფლობოდეს. ეს უშველებელი ზარბაზანი ისვრის ყუმბარებს, რომელთა სიმძიმე სამოც ფუთზე ნაკლები არ არის და სიგრძით ადამიანის სიმაღლეს აღემატება. თუ მივიღეთ მხედველობაში რომ საზოგადოთ მქუხარეთა სიძლიერე მით უფრო დიდია, რაც უფრო მძიმეა იგი, წარმოვიდგენთ თუ რა ძალას წარმოადგენს სამოც ფუთიანი ყუმბარა. მართლაც გასაოცარი ამბები გვესმის გაზეთებიდან და მნახველებისაგანაც ამ ყუმბარების მოქმედებაზედ. თურმე თავისუფლად ანგრევს ხუთი მეტრის სიგანე ბეტონის კედლებს, ფოლადის ჯავშნით და თალით შეჭედვლებს; ფოლადის უძლიერეს ჯავშნებს სტებს და ლეჟავს, რო-

გორც ზღაპრული მღევი, მთელ ფორტებს თვალის დახამხამებაზედ ანადგურებს და თუ მიწაზედ დაეცა, ისეთ უზარმაზარ ორმოსა სთხრის, რომ თავისუფლად რამდენიმე ცხენოსანი, ავტომობილი ან კარგა მოზრდილი სახლიც ჩაეტევას სიძლიერის ყუმბარის გასროლას 23—25 ვერსის მანძილზედ, რასაკვირველია თვითონაც დიდი ძაღვა სჭირდება და მართლაც, იმ ცნობებიდან, რომლებიც ვიცით ამ „საიდუმლო“ ძარაზედ, ნათლად სჩანს თუ რა სჭირდება ამას: თითო ზარბაზანს სჭირდება 300—400 ჯარის კაცი. რომელნიც სროლის დროს მეოთხედ ვერსით მაინც უნდა იყვნენ დაშორებულნი მას, რომ არა ევნოთ რა თვითონ, ისეთს ხმას და ჰაერის რყევას იწვევს თურმე; ისვრიან ელექტრონის ნაპერწკლის საშუალებით; თითო გასროლა ჯდება არა ნაკლები 10000 მანეთისა; შეუძლიან სროლა მხოლოდ 10—20 წუთში ერთხელ და დღეში არა მეტი 30 ყუმბარისა; ასეთი სროლის შემდეგ უნდა დაისვენოს, რადგან სულ 100-მდე ყუმბარის გასროლა შეუძლიან, რის შემდეგაც უვარგისი ხდება. გერმანელებს ჰქონიათ ომის დაწ-

როგორ ისვრიან გერმანელები ყუმბარებს ჰაეროპლანებიდან ქალაქებში.

ახალი სისტემის ტყვიის მფრქვევლები გერმანელთა ჯარებში.

ყებამდე სულ 48 ამისთანა ზარბაზანი, მაგრამ რაკი მართლაც საშინელი ეფექტი მოჰყოლია, კრუპის ქარხნისათვის შეუკვეთნიათ საჩქაროდ დამზადება კიდევ.

საფრანგეთის ჯარშიაც ყოფილა ახალი „საიდუმლო“ საშუალება, მაგრამ იგი ვერ დაუპირისპირდება 42 სანტიმეტრიან ზარბაზანს, რადგან, — ქვემოდაც დავინახავთ, უფრო უხეში არის როგორც სამხედრო ერთეული. ეს გახლავთ ჯავშნიანი მატარებელი, რომელიც შესდგება ჯავშნიან ორთქლმავალისა და ოთხი ვაგონისაგან. ორზედ — პლატფორმებზედ — სდგას თითო ზარბაზანი და დანარჩენი ორი წარმოადგენს ყუმბარების საწყობს. როგორც საომარი ერთეული, ასეთი მატარებელი მარტო განსაკუთრებით ხელსაყრელ პირობებშია საშიში მტრისათვის, თორემ ცუდ პირობებში, იგი პატრონისათვის უფრო სახიფათოა. მატარებელს მარტო რელსებზედ შეუძლიან სიარული და მაშასადამე იგი დაკრულია განსაზღვრულ მანძილზედ და თუშეცა ზარბაზნის ტუჩებს აქეთ-იქით ტრიალი შეუძლიათ, მაინც იქ ვერ მისწვდებიან ყოველთვის, საცა საჭიროა. ამის გარდა, ყუმბარების საწყობი ყოველთვის დაშორებული უნდა იყოს თვით ზარბაზანს, რადგან იგი მტრისათვის ორგვარად არის საჭირო, როგორც ადვილად მიზანში ამოსაღები და მეორეც — მოხვედრილი და საწყობში აფეთქებული ყუმბარა — ერთიათად მეტს ავნებს საწყობის პატრონს, ვიდრე მტრის ყუმბარა ცალკე. ისიც უნდა ვსთქვათ, რომ მოძრავ პლატფორმაზედ შედგმული ზარბაზანი ვერასოდეს ვერ იქნება ისეთი სიძლიერისა, როგორც მიწაზედ დანდობილი. უთუოდ ამითია გამოწვეული ისიც, რომ გერმანელებს ზარბაზნები ავტომობილებით დააქვეთ, მაგრამ სროლის დროს მათ მიწაზედ ჩამოაგორებენ ხოლმე.

ამ საშინელ ზარბაზნებს მისდევს უფრო მცირე ზომის სხვა და სხვა ზარბაზანი, ავტომობილებით მოძრავი, ეგრედ წოდებული — სააღყო, საველე და სხ. ესენი უფრო მსუბუქნი, ადვილად მოძრავნი და მრავალრიცხოვანია. მათი ყუმბარებიც სხვა და სხვა გვარი არის: **შრაპნელი, გრანატა და კარტეჩი.** შრაპნელი ისეა მოწყობილი, რომ სასურველ მანძილზედ ჰაერშივე სკდება და ტყვიას, რკინის ნაჭრების და ნაგლეჯების წვიმას აწვიმებს თავზედ მტერსა; გრანატა სკდება მარტო ადგილზე დაცემით, როცა მიზანს მოხვდება რასმე და ქვევინდან განზე ხოცავს ხალხსა; კარტეჩი კი საჭიროა ახლო მოსულ მტრისათვის, რადგან ზარბაზნის პი-

პიდანვე საფანტევით იშლება ტყვიები და მუსრს ავლებს.

საველე ზარბაზნებს მისდევს სუბუქი არტილერია: თვლიანი, სამთო და ამასვე შეიძლება მიეკუთვნოს **ტყვიისმფრქვეველი**, თუმცა ~~[ხსენებენ]~~ ამ უკანასკნელისა განსხვავდება იმით, რომ თითო ტყვიას ცალკე ისვრის, მაშინ როდესაც არტილერია ისვრის, ტყვიებით გატენილ ყუმბარებს. სუბუქი არტილერია სწრაფმსროლელია და ბევრჯელ ისე მოწყობილი, რომ ტყვიები ავტომატიურად ლაგდება ზარბაზნის ლულაში. ასეთ ზარბაზნებს შეუძლიანთ ერთ წუთში რამდენიმე ათეული და ხანდახან ასეული ყუმბარის გასროლა. ტყვიისმფრქვეველის ძალა იმაშია, რომ თვით სროლის დროს ადამიანს შეუძლიან მისი ტუჩი თავისუფლად აქეთ-იქით აბრუნოს და მაშასადამე გაათავოვოს მოქმედების რაიონი, როგორც სივანის ისე სიმალლის კვალობაზედ. ტყვიისმფრქვეველებიც სხვა და სხვა ნაირია, ზოგი მძიმეა და თვლებზედ შემდგარი, ზოგი ცხენით სატარებელი; ზოგი ისეთი სუბუქია, მაგალითად ავსტრიელებისა, რომ ერთი კაცი ატარებს, სამფეხაზედ ამაგრებს და ისე მოქმედობს. უკანასკნელები ადვილად ფუქლებიან და სამიოდე ასეული სროლის შემდეგ გადასაყრელება ხდებიან, როგორც გამოუსადეგარი რამ.

ჯავშნიანი ავტომობილები პირველად გამოდიან საბრძოლველად განსაკუთრებით ამ ომში და წარმოადგენენ სხვა და სხვა ზომის და ძალის მანქანებს. ზოგი ებრძვის ჰაეროპლანებს და ჰაერონავტებს; ზოგი უბრალო ეტლია, რომლითაც მხოლოდ ატარებენ სამხედრო სურსათს, იარაღს ან ჯარს; ზოგი შეიარაღებულია ზარბაზნებით ან ტყვიისმფრქვეველებით და გადახურულ-დაცული ფოლადის თალებით და კედლებით; ზოგი პირდაპირ თვლებზედ შემდგარ და თავისუფლად მოძრავ პატარა ციხეს წარმოადგენს. მათი მოქმედება სწრაფი და ძლიერია, ისინი არღვევენ მტრის ჯარებს, თავზარსა სცემენ ელვასავით და სპობენ აუარებელ სიცოცხლეს. მათი სიკეთე იმაშია, რომ სულ ცოტა ხალხი უნდება და საშინელ განმანადგურებელ ძალას კი წარმოადგენს. თითქმის ასეთივე როლს თამაშობენ **ჯავშნიანი მატარებლები**, რომელთაც მეტი ჯარის გადაყვანა შეუძლიანთ.

ხმელეთზედ მომქმედ თავდასაცავ და ხელსაწყო იარაღებზედ შემდეგ წერილში მოგახსენებთ და ეს ლა მხოლოდ საერთო დასკვნას გამოვიყვანთ ნათქვამიდან.

ეხლანდელი ომი ნათლად ამტკიცებს იმ აზრს,

რომ პატარ-პატარა საომარ ერთეულებს, თუ ისანი საკმაოდ ძლიერნი არიან ტეხნიკურად, — უფრო მეტი მნიშვნელობა აქვთ, ვიდრე დიდებს. თავდაპირველად ეს სჩანს იქიდან, რომ უმთავრესი ძალა თვით ცოცხალ ჯარისაკენაა (ЖИВАЯ СИЛА), მის სიმრავლე-სიკეთეშია და არა მათ შერთებაში დიდ ჯგუფებად, ე. ი. ყოველი სამხედრო ნაწილის გაინდივიდუალებაში, საერთო გეგმასთან შეთანხმებით. მცირე ერთეული ადვილი მოძრავიც არის და უფრო ძნელი ხელმისაწვდომი მტრისათვის. ამის წინააღმდეგ წარმოადგენენ ციხეები, რომელნიც საშინლად ძვირად ჯდებათ და იმავე დროს კი ცუდს სამსახურს უწევენ თავისიანებს: ერთად შეჯგუფული ჯარი ძნელად მოქმედობს, ძნელი გამოსაკვება და საუკეთესო მიზანს კი წარმოადგენს მტრის არტილერიისათვის, რომელიც აქ ერთი სროლით ბევრად მეტ ზიანს აყენებს, ვიდრე გაშლილ მინდორში; ეს დაამტკიცა ლიეჟის, ანტვერპენის და სხვა ქალაქების აღებაში; რამდენიმე მილიონებად ღირებული ციხეები რამდენიმე დღეში ჰქრებოდნენ და მტერს კი იმდენ ზიანს ვერ აყენებდნენ. ასეთივეა განაწილება სამსახურისა, თუ შევადარებთ ცალკე მოქმედ და ძლიერს 42 სანტ. ზარბაზანს გერმანელებისას და უფრო ძვირად ღირებულს და ნაკლებად კი მოძრავს ფრანგულ ჯავშნიან მატარებელს. ამგვარივე ძალთა განაწილებაა ზღვაზედაც და ჰაერშიაც. იაფად ღირებული პატარა და ნაკლები ხალხის მტვირთველი წყალქვეშ მავალი ნავი უფრო ძლიერია, ვიდრე ათ მილიონებიანი, ვეებერთელა დრედნოუტები, რომლის დაღუპვა მილიონების გარდა, ათასი ადამიანის დაღუპვასაც ნიშნავს. პირდაპირი არათმეტიკული ანგარიშია საკმაო, რომ კაცი მიხვდეს უბრალო ამოცანას: ის ფული და ხალხი, რომელიც სჭირდება ერთ დრედნოუტს — საკმარისია, სულ უკანასკნელი, 25—30 წყალქვეშ მავლისათვის. ახლა შეაბრძოლოთ ერთმანეთს ეს ძალები. ერთს პატარა ნავის ლაღმს შეუძლიან დაღუპოს მთელი დრედნოუტი, მაშინ როდესაც დრედნოუტს ასი თვალი, ყური და ზარბაზნის ტუჩი უნდა ჰქონდეს, რომ

25—30 მხრიდან მოსულ უჩინარ ნაევებს პასუხი გასცეს. რომ დაღუპოს კიდევაც რამდენიმე, დანაკლისი მეტად მცირე იქნება როგორც მატერიალურად, ისე ადამიანებით. როგორც მიზანში ამოსალები საგანიც დრედნოუტი და თუნდ კრეისერიც უფრო ხელსაყრელია, ვიდრე წყალქვეშ მავალი ნავი. ასევეა ჰაერში: ცეპელინის დაღუპვა უფრო ადვილია, ვიდრე ჰაეროპლანისა, თუმცა პირველი უფრო ძვირი ღირს და მეტ ხალხს ინდომებს, ვიდრე უკანასკნელი.

და უეჭველია, მომავალ ომებში, თუ კი ისინი შესაძლებელი არიან კიდევ, განსაკუთრებული მნიშვნელობა უპირატესობა სწორედ ჰაეროპლანებს და ჰიდროპლანებს, წყალქვეშ მავალ ნაევებს, ჯავშნიან ავტომობილებს და სხვა ამგვარ მცირე ერთეულებს ექნებათ — ციხე-სიმაგრისა, დრედნოუტებსა და ჯავშნიან მატარებლებთან შედარებით, რადგან იაფფასიანობასთან, ისინი უფრო მოძრავნი, ძლიერნი და მტრისათვის ხელმიუწვდომელი იქნებიან. ერთი დრედნოუტის ეკიპაჟი გაუძღვება ათას ჰიდრო-ჰაეროპლანს, იმდენადვე ღირებულს და ერთი-ათად კი უფრო ძლიერს და ერთი-ასად კი ნაკლებ მისაწვდომს. ერთი ციხის ჯარი და ფული ათი-ათას ჯავშნიან ავტომობილს შეაიარაღებს, რომელნიც ციხეზედ მაგარს, მიუვალ კედელს შეჰქმნიან ყოველგან, საცა მოისურვებენ და ნაკლები ზიანით თავისათვის მტერს გაანადგურებენ. ჰაეროპლანები ხომ ათიათასობით და შეიძლება ასიათასობით გამრავლდნენ ჯარში, რადგან ისინი ყოველ როლში გამოდგებიან და ნამეტნავად იმ საერიშო ომში, რომელიც სამხედრო მეცნიერებისაგან საუკეთესო პირობად ითვლება გამარჯვებისათვის.

მეომარი.

გაზეთ „ჭარბონას“ და „Кавказское слово“-ს საბასუხო წერილები „ბუდნიკა“ მომავალი და „უღირსობის იშვიათი ნიმუში“ რედაქციისაკან დამოუკიდებელ მიზეზების გამო ამ ნომერში ვერ დაბეჭდება.

რედაქტორ-გამომცემელი
რ. გაბაშვილი.

